

Социални рецидиви винаги се наблюдават в социума (сега това са инциденти). Активно участващият в действията на тълпата преди, сега все повече става наблюдател или свидетел. Тоест вече има едно индивидуализиране на тези масови групирания. От тук следва възгледът за масата като публика (който се базира на читателската, оперната, театралната, филмовата категория). Според изследователите това говори за един по-цивилизован статут, т.к. вероятно големите социални сътресения са преминали.

P.S. Още у Ницше намираме някои определения на тълпата като публика (в текстовете за Вагнер – 1во Ницше е негов любител, а после му става върл противник; а и Вагнер е фигура около която има много идеологически дебати).

Ницше се обявява против театралната публика, която той третира като стадо “сред което всеки е само съсед на другия”. Но това е едно противоречие, което се явява предзнаменуване за новия статут на публиката (т.к. се наблюдава отчуждение). В “Залезът на кумирите” преминаването от масовото, народното, дионисовото начало – към индивидуалното, съзидателното, свръхчовешкото = трансформирането на масата в публика.

NB!!! Хосе Ортега-и-Гасет слага началото на осмислянето на новия статут на масата: “Бунтът на масите” (преведена 1во от Атанас Далчев). Промяната, която той въвежда е, че от понятието маса той прави преход към “човека-маса”. Това означава, че масата вече не е индикатор за групирането, не е индикатор за количество, а е индивидуална характеристика; индикатор за качество, което е присъщо на човека по онова време (и особено днес в Б-я). => връзка с драматизма на новата човешка ситуация от 30те години. Защото според автора ние сме попили в себе си природата на масовостта и я носим у нас.

В този период се появява непознатото дотогава явление “заето е” – тъй като поради миграцията и развитите технологии в обществото изведнъж се получава от една страна ступване, а от друга се променя характерът на отделния човек.

Според Хосе Ортега-и-Гасет масата не е сбор от хора, а е “strupване на неспециално квалифицирани хора”. Тоест критиката е насочена към “средния човек”, опосреденият. Той е масата днес. “ Сега масата е общо качество, присъщо на всички и никого. И това е

човекът доколкото не се различава от другите човеци и е построение на родовия тип”.

Променят се още и принципите на групиране – превръщат се в общи стандарти или моди. Следователно, когато ние сме в модата, сме идеалният човек маса. Т.к. образуването на съвременната тълпа предполага еднаквост на вкусовете, желанията и начинът на живеене. На психологическо ниво един индивид е част от масата, когато не само споделя ценностите ѝ, но и се чувства добре, че е тъждествен с другите.

Днес вече има едно заличаване на границите между елит и маса и следователно не е задължително елитът да бъде просветен, а масата малограмотна/ посредствена. Защото е много важно да се допълни, че според Хосе Ортега-и-Гасет белег за изисканост е човек да бъде взискателен към себе си, а не да се оставя по течението. Този човек => вече не е “човек-маса”. Т.к. понятието елит не е белег за социален статут, за богатство. Напротив, по-масови от богатите хора днес няма. (Нещо, което така или иначе е американски лиценз – т.к. се е утвърдило покрай идеята за елитността на масовите развлечения).

И дързостта на посредствените души според автора е, че макър и да се осъзнават като такива, те налагат посредствеността си навсякъде и изискват да им се подчиняват; налагат ценностите, вкусовете си като искат да диктуват от върха. Следователно феноменът човек-маса в една неукрепнала демокрация е много заплашителен, най-пагубен е за социума. (Но уви, ние днес живеем в един политически Чернобил..)

NB!! Основни характеристики на човека-маса:

- Има свободно проявление на неговите витални желания.
- Пълна неблагодарност към всичко, което прави възможна леснината на неговото съществуване (т.е. към държавата, порядките, цивилизацията)
- Не вижда цели освен тези, които непосредствено го интересуват. (Т.е. общото пространство и общото благо не влизат в ползрението му).
- Склонен към насилие и отказва да спазва общия цивилизационен елемент “общезитие”.

Заради това Хосе Ортега-и-Гасет нарича човека-маса “новите варвари” – те изплуват от низините и през оварваряването на пространството се издигат към висините

, което представлява едно “отвестно нашествие”. Също така нарича човека-маса - “доволният господин”, характеризиращ се с един упадък на морала. Този който смята, че има всички права, а няма задължения; тоест иска самодоволно да трупа само облаги и привилегии.

С това Хосе Ортега-и-Гасет свързва залеза на западната цивилизация, “залеза на Запада” (О. Шпенглер). И тезите му са сходни с тезите на Шпенглер, въпреки че Хосе не вярва, че развитието на техниката, на индустриите може да донесе спасение. (Но така или иначе след войните напредналите държави съумяват чрез напредналите технологии да облагородят социалната обстановка).

Сега достигаме в предверието на Франкфуртската школа..., която възниква малко преди опита западът да осмисли катаклизмите на световните войни и нацизма. Адорно и Хорхаймер са стълбовете на тази школа. Те започват дейност първо в университета във Франкфурт, а после емигрират в САЩ.

1935 г. Карл Манхайм (евреин) издава като емигрант “Човекът и обществото в епохата на реконструкция”. Казва, че Хитлер е направил голям подарък на Америка, като е обезкървил Европа...т.к. много велики учени са се преселили там.

Карл Манхайм взимства от Вебер понятието “рационалност”. Коеето означава обществото да бъде разумно, да взима решения, базирани на рационална обосновка. Според него има съдържателна рационалност = мисловен акт, който разкрива едно смислено вникване във взаимовъзките в дадена ситуация. И ни помага по този начин да отстраним несъстоятелното. Следователно в дефиницията на тази рационалност той поставя някакви ценности, споделяни от всички. Докато при функционалната рационалност – ни интересува да бъдем ефикасни и действията за постигане на някаква цел не се осмислят от морална гледна точка. Тоест не ни интересува моралната оценка. (Първоначално евреите са били обект на дискриминации, после ги събират в концлагери и накрая Хитлер стига до окончателното решение, че трябва да ги унищожат. Неговата теза е, че има еврейски заговор с/у Германия и немската раса => според Гьобелс, който е най-приближен до него, това е едно изключително ефикасно решение). Това е по същество функционално рационално, защото не почива на никакви доводи, аргументи в съгласие с човешките ценности.

Манхайм споделя, че в съвременното общество се наблюдават и давата типа явления (рационалност и ирационалност), което според него идва от индустриализацията като специфична форма на организация. Тя увеличава повече функционалната рационалност => идеологията на ХХ в. поущрява внедряването ѝ като мироглед. И в същата степен индустриализацията не съдейства на съдържателната рационалност, не способства за това да се действа интелигентно въз основа на проникателност и вникване в определени взаимовръзки на базата на определени ценности. Следователно не се насърчава индивидуалната способност за рационално мислене и оценка. Напротив, действието на функционалната рационалност е парализиращо върху рационалното мислене, т.к. индустриализацията не повишава средната способност за самостоятелно мислене. Така че човекът (работник) става човек, лишен от мислене, мнение и отговорност – защото това са прерогативи на онези, които са на върха на техническата пирамида. В този смисъл, ние ставаме жертви на една компютърна рационалност, която ни лишава от инициатива, прозрение, мислене. Изводът е, че е много негативно функционалното отношение към човека (то се простира до лагерите на смъртта и войните)! Не случайно цялата аругантност и бруталност на режима на Хитлер е базирана на напреднала технологизация, на една изцяло функционална рационалност, която показва чудовищното си лице.

Напротив, според Манхайм, истинската демократизация се базира на умерена частна собственост и прочие (тоест имаме една ретроутопия за средната класа). И според него властта трябва да бъде предоставена в ръцете на интелигенцията.

Ключов въпрос: Защо на върха на рационалната функционалност изниква опасността от ирационалното? (това е централен въпрос и при проблема за масата).

Според него по линията на ефективността и индустриализацията, индустриалното общество върви към ирационализация, като се опира на масата, в която бушуват ирационални сили и негативни енергии.

Но ! Манхайм удържа една много героична позиция и не изпада в настроения на катастрофизъм. Тоест отказва да третира масата в индустриалното общество като тълпа, лишена напълно от своята воля. Защото според него голям брой хора запазват някаква своя индивидуалност и способността си да мислят самостоятелно. Той е на мнение, че винаги има някакво “огнище на съпротива” и не е възможно ирационалността напълно да дезинтегрира обществото.

NB!! Функционалната рационалност е тази на индустрията. Но когато се прехвърли в социалната сфера – вече става функционална ирационалност.

Така че въпросът е има ли възможност като изход от тегобите да се оползотворят импулсите на ирационалното (т.к. то е витално)?

P.S. Германия след Първата световна война е ограбена, разорена и изолирана => този тип ситуация събужда ирационалните импулси, недоволства (от глад, безработица, унижение). Събужда у немците един болезнен национализъм. И тогава хората се превръщат в маса, която търси някакъв екстаз и ирационалност. Така се създава политическата религия (националсоциализма). Създават се също нови символи и нова национална нагласа, вследствие от унижителния мирен договор и огромните икономически санкции, които провокират съблазните на реваншизма и ирационализма.

Според Манхайм: в едно общество, където масите се стремят да доминират, ирационалността, която не е била интегрирана със социалната структура, може да си пробие път и да стигне до политическия живот. Това положение е опасно, защото селективният апарат на масовата демокрация отваря пътя на ирационалността на такива места, където рационалността е абсолютно необходима (на политическите върхове).

Но, когато достига до културни ценности, чрез облагородяване импулсите на живота, ирационалността не е само негативна. Защото човек се отличава именно посредством дозирането на рационално и ирационално (което е витална сила; едно богатство, което трябва да канализираме).

Така че, според Манхайм ирационалността не трябва да се унищожи непременно (т.к. у човека има не само култура, но и природа). Опасна е обаче социалната ирационалност = психози и т.н. И тя трябва да се изкорени, защото не бива да се допуска на нивото на масата да има огнище на напрежения. Следователно ирационалността не е винаги нещо пагубно, когато на индивидуално ниво/ на равнището на личността действа като задвижваща сила за постигане на рационални и обективни ценности = трансформиране и моделиране на импулсите, т.к. ежедневието изисква повсеместна рационалност.

Франкфуртската школа – според нейните основатели не може да има канализиране през културата и масовите комуникации на виталните импулси на хората, т.к. следва обезличаване. И те се обявяват силно против масовата култура.